

Ažuolas Saulėtekyje, prie Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto pastato studentų iniciatyva įkurtame „Komunikacijos parkelyje“, kurio idėjos ir įgyvendinimo autorius buvo bakalaurantas Dovydas Mockevičius. Parkelis, skirtas bendrauti su kava, atidarytas 2016 06 18 – minint fakulteto 25-metį.

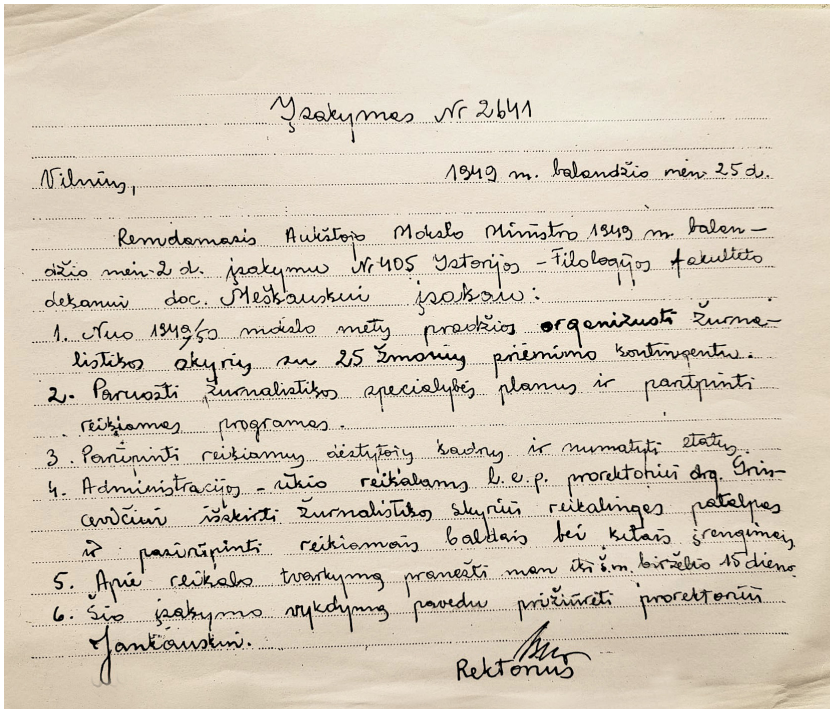
KRONIKA

Kai kurie VU žurnalistikos studijų programų vertinimo ir raidos ypatumai (2018–2021)

Kadangi 2021 metais atlikto VU žurnalistikos studijų krypties I ir II pakopos studijų programų ekspertų vertinimo rezultatas palyginti kritiškas (ypač atsižvelgus, jog ir VU Analitinės žurnalistikos magistrantūros programa akredituota tik 3 metams),¹ būtų pravartu apžvelgti kontekstines aplinkybes, kurios turi reikšminės įtakos ne tik vertinimui, bet ir studijų koncepcijų kaitai.

Žurnalistikos studijos per pastaruosius daugiau nei 30 metų išgyveno kelis raidos etapus: nuo 1991 (įsteigus Žurnalistikos institutą) iki 1999 – vienpakopių studijų, kurios turėjo dvi formas – dienių ir neakivaizdinę (skirtą įsidarbinusiems žurnalistams, turintiems arba įgyjantiems praktinės patirties). Šios studijų programos (anuomet – „specialybės“) planas nuo 1990 m. buvo pertvarkomas du kartus: kartą adaptuotas pakeičiant 1989/1990 pertvarkytą planą, o antrą kartą – 1993 m. Beje, nors visi VU studijų planai būdavo tvirtinami fakultete, vėliau Mokslo ir studijų (arba Studijų) skyriuje, iki 2012 m. VU rektorai nuolat neformaliai asmeniškai domėdavosi žurnalistikos studijų plano įgyvendinimu: rektorius Vytautas Kubilius, kad ir kritiškiausiai nusiteikęs dieninių studijų atžvilgiu ir įsitikinęs, jog pirma žurnalistu norįs tapti asmuo turėtų įgyti „konkretesnę specialybę“, skambindavo katedros vedėjui (ar vėliau, 1985–1991 – buvusių abiejų žurnalistikos

¹ Evaluation Report Study Field of Journalism: SKVC, 2021: https://skvc.lt/uploads/valuations/docs/1569806_VU%20Journalism_2021.pdf

Vilniaus valstybinio universiteto rektoriaus Jono Bučo įsakymas įsteigti žurnalistikos studijas (1949)

katedrų vedėjams) teiraudamasis jį domindavusių dalykų; jo pritarimu ir buvo įsteigtos dvi katedros – Spaudos žurnalistikos ir RTV žurnalistikos; jis tiesiogiai domėdavosi kiekvienu naujai priimamu į katedrą mokslo darbuotoju. Rektorius Rolandas Pavilionis buvo ne tik pritaręs Žurnalistikos instituto steigimui, bet ir keliais metais vėliau surengęs savo iniciatyva apskritąjį stalą dėl žurnalistikos studijų plano, rengiantis keisti studijų formas. Rektorius Benediktas Juodka pasidomėdavo dieninių studijų įgyvendinimu, nurodė VU Projektų skyriui padėti parengti žurnalistikos studijoms skirtos infrastruktūros projektą. Minimų rektorių kelis kartus deklaruota nuomone, žurnalistika ir viename, ir kitame fakultete (kaip ir apskritai Universitete) buvo reikšminga „aši-

nė programa“. 1991-aisiais, steigiant Komunikacijos fakultetą, prof. dr. R. Pavilionis siūlė Žurnalistikos institutą kurti Filosofijos fakultete, tačiau, deja, abiejų buvusių Žurnalistikos katedrų darbuotojai bendram posėdyje balsų dauguma, doc. Laimono Tapino siūlymu, pasirinko naujai steigtą Komunikacijos fakultetą, į kurį liko iš Istorijos fakulteto perkeltos žurnalistikos ir bibliotekininkystės studijos. Toks pasirinkimas lėmė kai kurios studijų ir mokslo infrastruktūros praradimą, kaip antai – Fotolaboratorijos (veikusios Istorijos fakulteto pastate), Periodinės spaudos tyrimų laboratorijos (veikusios Pylimo g.); naujasis fakultetas nefinansavo „Universiteto žurnalisto“ mokomojo laikraščio (leisto nuo 1977 m.).

Nuo 1998 m. pradėtas kitas, dvipakopių studijų (4 ir 2 metų trukmės) etapas; bakalauro studijų programa iki 2017 metų išlaikė privalomą atrankos (kūrybinio konkurso) egzaminą (raštu ir pokalbio). Tačiau pertvarkos laikotarpiu nuo 1999 iki 2006 metų nė viena iš šių dviejų studijų programų dar neturėjo programos aprašų, tik jų tinklelius; aprašai buvo parengti, suformulavus tikslus ir uždavinius, tik 2007 metais, iš esmės atnaujinus abi studijų programas ir sudarius savarankiškus studijų programų komitetus (neatskaitingus Žurnalistikos institutui – kaip mokslo ir tyrimų dariniui); atkurtas elektroninis mokomasis laikraštis. Minimam laikotarpiu dar buvo vadinamosios neakivaizdinės studijos (ši forma VU nutraukta 2010). Tik 2015 m. studijų programos buvo ap rūpintos pakankama infrastruktūra – radijo ir televizijos auditorijomis, skirtomis praktinėms užduotims atlikti. Atskiri kiekvienos studijų programos tarptautiniai vertinimai vyko 2010 ir 2014 m. Per visą laikotarpį iki 2018 m. į pirmąją pakopą kasmet būdavo priimama ne daugiau kaip 40 (atsižvelgiant į stojimo rezultatą pagal sutampančius balus – iki 44) studentų, įvertinant poreikį rinkoje, galimybes atlikti 3 kartus praktiką žiniasklaidos priemonėse pagal laisvą pasirinkimą, efektyviai dirbti studijų grupėse, studentų apklausų rezultatą dėl pasitenkinimo studijomis ir galimybėmis įsidarbinti (2014 m. tik vienas IV kurso žurnalistikos bakalauro apklaustųjų studentų atsakė, jog neįsidarbinęs), todėl Žurnalistikos bakalauro (ŽB) studijų programos komitetas (SPK) nepritarė

Mokymo turinys ir
vertinimo forma pagal 2011
222

Mokymo turinys ir
vertinimo forma pagal 2011
222

Kl. Nr.	DISCIPLINŲ PAVADINIMAI	ATITINKAMŲ PUNKTŲ		AFILIJŲ VERTINIMAI										SĄJUNGOS VERTINIMAI											
		1	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20		
I. Žurnalistikos mokymai																									
1.	Mokymo turinys, atitinkantis mokymų planą																								
2.	Mokymo turinys, atitinkantis mokymų planą																								
3.	Mokymo turinys, atitinkantis mokymų planą																								
4.	Mokymo turinys, atitinkantis mokymų planą																								
II. Žurnalistikos teorijos pagrindai:																									
1.	Mokymo turinys, atitinkantis mokymų planą																								
2.	Mokymo turinys, atitinkantis mokymų planą																								
3.	Mokymo turinys, atitinkantis mokymų planą																								
4.	Mokymo turinys, atitinkantis mokymų planą																								
III. Specializacijos disciplinos																									
1.	Mokymo turinys, atitinkantis mokymų planą																								
2.	Mokymo turinys, atitinkantis mokymų planą																								
3.	Mokymo turinys, atitinkantis mokymų planą																								
4.	Mokymo turinys, atitinkantis mokymų planą																								
5.	Mokymo turinys, atitinkantis mokymų planą																								
6.	Mokymo turinys, atitinkantis mokymų planą																								
7.	Mokymo turinys, atitinkantis mokymų planą																								
8.	Mokymo turinys, atitinkantis mokymų planą																								
9.	Mokymo turinys, atitinkantis mokymų planą																								
10.	Mokymo turinys, atitinkantis mokymų planą																								
IV. RTV žurnalistika:																									
1.	Mokymo turinys, atitinkantis mokymų planą																								
2.	Mokymo turinys, atitinkantis mokymų planą																								
3.	Mokymo turinys, atitinkantis mokymų planą																								
4.	Mokymo turinys, atitinkantis mokymų planą																								
5.	Mokymo turinys, atitinkantis mokymų planą																								
6.	Mokymo turinys, atitinkantis mokymų planą																								
7.	Mokymo turinys, atitinkantis mokymų planą																								
8.	Mokymo turinys, atitinkantis mokymų planą																								
9.	Mokymo turinys, atitinkantis mokymų planą																								
6 sem. TV bei radijo žurnalistikos mokymai																									

Žurnalistikos vientisųjų studijų 1991–1992 mokslo metų planas (2). Matyti doc. dr. Laimono Tapino ranka įrašytos dėstytojų pavardės, priskiriant suplanuotus dalykus.

Švietimo ir mokslo ministerijos, pradėjusios studijų krepšelių reformą,² pasiūlymui VU vieneriems mokslo metams (2010/2011) padidinti krepšelių skaičių neatsižvelgiant, ar ateityje būtų užtikrintas didesnis valstybės finansavimas. Juolab kad tarp socialinių studijų krypties programų minima reforma nulėmė žurnalistikos bakalauro studijoms mažiausią krepšelio vienam studentui kainą. Per 4 metus studijų programoje dėstydavo po 35 – 40 profesorių, lektorių, asistentų iš Komunikacijos fakulteto, kitų fakultetų, žiniasklaidos priemonių (Žurnalistikos instituto darbuotojų buvo mažuma). Nuo 2018 m. priimama po 75

² Želvys Rimantas. Lietuvos aukštojo mokslo studijų finansavimo politika: istorinė raida ir „studento krepšelio“ modelio įdiegimo padariniai: ACTA PAEDAGOGICA VILNENSIA, 2013 Nr. 31.

studentus, tais pačiais metais, vadovaujantis netikėtu Švietimo ir mokslo ministrės Jurgitos Petrauskienės įsakymu, VU pakeičiama pirmos pakopos žurnalistikos programos koncepcija.

Švietimo ir mokslo ministrės paradas

„Daug kas klausia, ko nebereikės, nes natūraliai nebeliks specialybių, kurias galės pakeisti technologiniai procesai. Pavyzdžiui, žurnalistai šiandien įdomi, patraukli, kūrybinga profesija, tačiau Kanadoje sporto žurnalistų labai mažėja. Nesakau, kad žurnalistų nebereikės, bet technologijos per tris sekundes gali peržvelgti ir apibendrinti rezultatus“, – tai buvo švietimo ir mokslo ministrės Jurgitos Petrauskienės pastanga įžvelgti žurnalistikos studijų ir profesijos perspektyvą per apsilankymą renginyje „Studijos 2018. Įjunk ateitį“. ³ Keliais mėnesiais anksčiau ji buvo ištarusi: „Kanados švietimo ministras yra pasakęs labai protingą frazę: jei nori tikrų pokyčių, privalai rasti paradą ir eiti jo priekyje“. ⁴

Ministrė nulėmė pokyčių, be kita ko, ir VU žurnalistikos studijose, paskatindama jų imtis antikonstituciniais veiksmais. Šiuos veiksmus pradėjo Seimo švietimo ir mokslo komiteto pirmininkas Eugenijus Jovaiša, kai, neturėdamas kompetencijų įstatymų leidyboje, pasiūlė Seimui Mokslo ir studijų įstatymo NR. XI-242 pataisą („Iki 2018 m. kovo 1 d. studijų kryptys įvertinamos ir laikinai akredituojamos pagal švietimo ir mokslo ministro patvirtintus reikalavimus ir tvarką. Studijų kryptių laikino akreditavimo terminą nustato švietimo ir mokslo ministras. Jeigu įvertintos krypties studijos neatitinka švietimo ir mokslo ministro nustatytų reikalavimų, aukštoji mokykla negali priimti studentų į tos krypties studijas (...)“ ir ji buvo priimta. Kitaip tariant, Seimas nustatė,

³ Petrauskienė patarė, kokių studijų nesirinkti. Elta, Delfi, 2018 02 08: https://www.delfi.lt/news/daily/education/petrauskiene-patare-kokiu-studiju-nesirinkti.d?id=77118969&fbclid=IwAR3QxgIkCBIum87ti8g5GayyMBgtpqcvCe6WsaabQkLOoBl8_7zThc-hetg

⁴ Jurgita Petrauskienė: Švietimo ir mokslo ministerijos nebeliks. 15min, 2017 10 13: <https://www.15min.lt/naujienu/aktualu/svietimas/jurgita-petrauskiene-svietimo-ir-mokslo-ministerijos-nebeliks-233-866904>

kad vertinimą galima atlikti tarsi atgaliniu veiksmu. Ministrė nedelsdama išleido įsakymą, stabdydama Lietuvoje per 200 studijų programų vien todėl, kad jos... nebuvo patikrintos. Į sąrašą buvo įtraukta ir Vilniaus universiteto žurnalistikos bakalauro studijų programa.

Nors alogiški Seimo ir ministrės sprendimai Seimo narių grupės buvo apskųsti Konstituciniam Teismui (KT) ir šis juos ėmėsi nagrinėti net skubos tvarka (byla Nr. 8/2018), nei ministrei, nei Studijų kokybės vertinimo centrui (SKVC), nei VU administracijai tai nebuvo reikšminga priežastis palaukti KT nutarimo.

Ne tiek šios studijų programos raidai, kiek žurnalistikai apibūdinti yra pacituotinas šis įrašas Facebook: „BNS skaitau, kad Studijų kokybės vertinimo centras VU žurnalistiką įtraukė tarp programų, kurių kitais mokslo metais gali nebelikti tarp variantų būsimiems pirmakursiams. Ką tai reiškia? Visų pirma – kad žurnalistikos studijų kokybė nėra gera. Tikrai vertinu darbą, kurį dirba ir Vytenis Radžiūnas, ir kiti dėstytojai, bet čia SKVC tiesiog *skausmingai parodo realybę. Kokybės trūksta*, ir tai reikia skubiai keisti. Jei VU neliks žurnalistikos bakalauro, tai bus tiesiog gėdinga. Manau, žurnalistika Lietuvoje kaip tik yra bepradedanti pakilimą. Formuojasi kitokia kultūra (pagaliau), *daugiau kolegiškumo* ir profesionalumo (irgi pagaliau). Mūsų visų bendros pastangos šią profesiją vėl gali paversti prestižine. Trūksta ne tiek ir daug. Ką siūlau? Nežinau. Tiesiog pamačiau tą žinią ir klaikiai liūdnu pasidare“.⁵ Šarūno Černiausko įrašas virto impulsu – nekritiškai priimant autoriaus teiginius ir juolab ministrės įsakymą stabdyti net 200 programų (jų netikrinus) – žurnalisto sekėjams FB „susirūpinti“ studijų kokybe, kurios niekas iš tikrųjų netikrino, bet pasikloviė politikės dokumentu. Vertinamieji žurnalisto (?) teiginiai nebuvo grįsti žiniomis nei apie studijų programos sandarą, nei apie ministrės sprendimą, nes, net ir kelias minutes pamaščius ties išleistu įsakymu (o ne BNS žinute), būtų galima užduoti tuos pačius klausimus, kuriuos suformulavo apžvalgininkas Rimvydas Valatka. Šis

⁵ Šarūnas Černiauskas. Žiniasklaidos simptomai, 2018 kovo 1 d., Facebook: https://www.facebook.com/groups/211209038978843/?hoisted_section_header_type=recently_seen&multi_permalink=1358755980890804

kritikas įvertino: „Paslaptinga ir niekam nežinoma ekspertų komisija *per dvi dienas* sugebėjo įvertinti net 1000 studijų programų. Per dvi dienas, Karlai! Jie turėtų būti genijai, tie ekspertai. Apskritai keista, kodėl ŠMM prireikė šio vertinimo. Mat visos universitetų studijų programos iki šiol buvo įvertintos užsienio ekspertų, kuriuos kviečia Studijų kokybės vertinimo centras. Tai visame pasaulyje įprasta praktika. Kuri dar ir nepigiai kaštuoja – apmokamos ekspertų kelionės ir gyvenimo išlaidos, honorarai. Bet staiga visą šį nepigų užsienio ekspertų darbą ŠMM paskelbė niekiniu ir pasamdė vietinius guru-genijus, kad šie viską įvertintų geriau. Kodėl? Ekspertai buvo nupirkti alkopramonės, ar kaip? Kitas klausimas – iš kur tie nežinomi Lietuvos ekspertai sėmėsi genialumo, jei jie sugebėjo iš naujo įvertinti visas studijų programas vos per dvi dienas? (...)“.⁶

Tačiau tuo metu iš nelogiško ministrės sprendimo, kuriuo buvo dirbtinai sukurta problema, atsirado naujų sprendimų, kaip tą problemą spręsti: „SKVC direktorė Nora Skaburskienė pažymėjo, kad aukštosios mokyklos dėl *neigiamai įvertintų* studijų programų *dar gali teikti papildomus duomenis*, taip pat unikalų studijų kryptių programoms pateikti kokybės gerinimo planą“.⁷ Net ir po šio N. Skaburskienės prisipažinimo žiniasklaidai, kad ji neįvertintas programas vadina įvertintomis ir leidžia teikti kažkokius „gerinimo“ planus turėtų kilti klausimų dėl visos akcijos teisėtumo. Bet ministrė atsidūrė „parado“ priešakyje dar ir todėl, jog vienintelės aukštosios mokyklos – Vilniaus universiteto vadovas neįžvelgė ministrės sprendime teisinio nihilizmo: „Pritarčiau tam, kas vyksta, visų pirma mes turime suvokti, kad mūsų *valstybėje kuriama vertė per maža*. Dėl to mūsų valstybėje didelė migracija ir perspektyvos dar prastės, *jei nesirūpinsime aukštojo mokslo kokybe*“, – sakė rektorius.

⁶ Rimvydas Valatka, 2018 kovo 6 d., Facebook: <https://www.facebook.com/rvalatka/posts/pfbid02RoFSLKq1DS2DZ6EhPBLqk7AKyFY7sNMCpr638hhK5s-ruUCKzgf2Euhiz7Wh6PhLKI>

⁷ Petrauskienė ramina dėl studijų programų: universitetai dar gali pasitaisyti. BNS, 2018 03 14: <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/petrauskiene-ramina-del-studiju-programu-universitetai-dar-gali-pasitaisyti.d?id=77418897>

Jis pažymėjo, kad „paprastai bet koks pokytis sukelia šoką, pyktį, neigimą, depresiją“, bet supratus, kad kelio atgal nėra, judama pirmyn. „*Labai svarbu, kad tie pokyčiai būtų įvardinti kaip negrįžtami*, ir pamatysime, kad tie, kurie skundžiasi, pyksta, greitai suras naują vietą ir tuos pokyčius sugebės panaudoti didesnės vertės kūrimui“, – sakė A. Žukauskas⁸. (Šiuo atveju galime skaitytoją nukreipti į interviu su VU rektoriumi Artūru Žukausku, publikuotą „Universiteto žurnaliste“ 2015 m.,⁹ iš kurio galime spręsti, ko siekta ir kas galiausiai įgyvendinta: jame parodoma, kad apskritai Komunikacijos fakulteto A. Žukausko vizijoje nebuvo).

„Scenaristika ir režisūra“

Tad toliau – apie sprendimus, kurie negrįžtamai pakeitė žurnalistikos studijų raidą per pastaruosius 4 metų. Pirmiausia Komunikacijos fakulteto dekanas įsakymu buvo sudaryta darbo grupė Programos gerinimo planui parengti, nepaisant, kad ši funkcija pagal VU norminius dokumentus turi priklausyti tik studijų programos komitetui (SPK) ir nepaisant, kad dar 2018 vasarį SPK jau atliko dvidešimt penkis bakalauro SP pakeitimus, pakeisdamas dalies praktikos dalykų kreditus didesne imtimi ar didesniu valandų skaičiumi (pavyzdžiui, „Laidų vadybos, gamybos ir montažo“ dalykui vietoje 2 kreditų skyrė penkis, „Vaizdo publicistikos“ – vietoje 3 – penkis, taip pat „Radijo dokumentikos“, pan., kt.).

Kovo 12 d. ŽB SPK aptarė „tolesnį programos vykdymą pateikus Švietimo ir mokslo ministerijai papildomus rodiklius“ bei „komiteto narių ir dekanas pasitarimą pas prorektorius ir dekanas sprendimą sudaryti darbo grupę programos gerinimo planui parengti, į kurią įtraukti žurnalistai praktikai“. Gegužės 22 d. SPK posėdyje dalyvavęs dekanas R. Laužikas pristatė „darbo grupės Žurnalistikos bakalauro studijų programai pervertinti darbo rezultatus“. Darbo grupės vadovas prodekanas M. Petri-

⁸ *Min. šalt.*

⁹ Binkauskienė Lijana. VU rektorius prof. Artūras Žukauskas: „Tai iššūkis, kuriam noriu pasišvesti“. Universiteto žurnalistas, 2015 03 17: <http://www.universitetozurnalistas.kf.vu.lt/2015/03/vu-rektorius-prof-arturas-zukauskas-tai-issukis-kuriam-noriu-pasivesti/>

kas informavo apie darbo grupės sudėtį; nesulaukus KF Tarybos sprendimo buvo paskelbta, kad keičiama studijų programos komiteto sudėtis, pristatytas būsimasis pirmininkas – doc. dr. Deimantas Jastramskis.

Birželio posėdyje naujos sudėties SPK, kurio nariu buvo tapęs ir aukščiau cituotasis Š. Černiauskas (iki kol Prezidentė neatėmė apdovanojimo), svarstė minėtos darbo grupės pasiūlymus, tarp kurių buvo numatyti šie nauji dalykai: „Prodiuserystė“, „Scenaristika ir režisūra“, „Pramogų žurnalistika“, „Karo žurnalistika“; be to, „Politinės komunikacijos teorija“ liko pakeista „Politikos mokslų pagrindais“ (nors su *pagrindais* supažindinama vidurinio mokslo lygiu). Šiuo atveju nėra reikšminga, ar pirminiame variante dar siūlytas dalykas „Kulinarinė žurnalistika“. Sulig dokumentuotais pasiūlymais ŽB studijų programa imta keisti ir „tobulinti“; iš dalies pakeistas programos tikslas. Beje, SPK buvo supažindintas su studentų apklausos duomenimis, pagal kurią daugiau kaip pusė tais metais apklaustųjų buvo išreiškę pasitenkinimą studijomis pagal dar vykdytą ŽB studijų programą.

2014 metų programos tikslas	2018 metų programos tikslas
Rengti aukštos kvalifikacijos kompetentingus profesionalius žurnalistus, gebančius rinkti ir analizuoti teminę informaciją, ją apdoroti ir pateikti pagal profesinius žurnalistikos standartus visuomenės informavimo priemonėse, turinčius komunikacinių radijo, televizijos, interneto ir spaudos įgūdžių, kurie vėliau būtų taikomi atliekant savarankiškus informacinės ir tiriamosios žurnalistikos darbus“ (Savianalizės byla).	Parengti profesionalius naujienų žurnalistus: – suteikti studentams informacijos ieškos, atrankos, analizės ir kritinio vertinimo įgūdžius; suteikti studentams rašytinės ir verbalinės komunikacijos įgūdžius, įgalinančius profesionaliai kurti naujienų žurnalistikos turinį informaciniais ir analitiniais žanrais interneto, televizijos, radijo ir spaudos priemonėms; – suteikti studentams politinio, ekonominio, socialinio ir technologinio žiniasklaidos ir žurnalistikos konteksto supratimą“. (SPK 1918 06 21 protokolo Nr. 160000-KI-97 priedas 2).

Tuo metu, birželį, KT jau paskelbė Nutarimą, įvertinęs minėtas Mokslo ir studijų įstatymo pataisas ir ministrės įsakymą: „Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo Nr. XI-242 pakeitimo įstatymo (TAR, 2016-07-14, Nr. 20555) 2 straipsnio 26 dalies (2018 m. sausio 13 d. redakcija; TAR, 2018-01-23, Nr. 1033, identifikacinis kodas 2018-01033) nuostatos „Iki 2018 m. kovo 1 d. studijų kryptys įvertinamos ir laikinai akredituojamos pagal švietimo ir mokslo ministro patvirtintus reikalavimus ir tvarką. Studijų kryptčių laikino akreditavimo terminą nustato švietimo ir mokslo ministras. Jeigu įvertintos kryptties studijos neatitinka švietimo ir mokslo ministro nustatytų reikalavimų, aukštoji mokykla negali priimti studentų į tos kryptties studijas, o studijuojančiųjų tolesnes studijų galimybes nustato švietimo ir mokslo ministras“ tiek, kiek jose numatyta iki 2018 m. kovo 1 d. įvertinti ir laikinai akredituoti vykdomas studijų krypttis, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, 40 straipsnio 3, 4 dalims, konstituciniams teisinės valstybės, atsakingo valdymo principams.“¹⁰ Dera išskirti tarp sąrašo teisinių argumentų šias dvi KT formuluotes:

- Teismas pažymėjo, jog „bendroji studijų išorinio vertinimo ir akreditavimo tvarka, nustatyta Mokslo ir studijų įstatyme (2016 m. birželio 29 d. redakcija), *inter alia* jo 48 straipsnyje (su 2018 m. sausio 12 d. pakeitimu), taikytina visoms aukštosioms mokykloms, nepaisant to, ar jų vykdomos studijų kryptys Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus įsakymais buvo vertinamos ir laikinai akredituojamos iki 2018 m. kovo 1 d., ar po šios datos.“
- Kitu teiginiu pabrėžiamas apskritai visai švietimo politikai reikšmingas dalykas: „18.2. Pabrėžtina, kad pagal Konstituciją, *inter alia* konstitucinį teisinės valstybės principą, įstatymas, pagal kurį reikalaujama neįmanomų dalykų (t. y. kuris yra nesuderinamas

¹⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinis teismas: Lietuvos Respublikos vardu NUTARIMAS Dėl Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo nr. xi-242 pakeitimo įstatymo 2 straipsnio 26 dalies (2018 m. sausio 13 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, 2018 m. birželio 19 d. Nr. KT14-N9/2018.

su iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylančiu reikalavimu *lex non cogit ad impossibilia*), negali sukelti teisinių padarinių jo reguliuojamų teisinių santykių subjektams, nes jie būtų įpareigoti daryti tai, ko apskritai atlikti negalėtų (t. y. būtų nepaisoma reikalavimo *impossibillum nulla obligatio est*).

Komentuodamas žiniasklaidai įvertintą ministrės sprendimą, KT pirmininkas prof. dr. Dainius Žalimas teigė: „Per savo praktiką aš dar nemačiau taip neprofesionaliai padaryto teisinio reguliavimo ir taip neprofesionaliai jo įgyvendinto“.¹¹

„Auksinių kryžių“ teorija žurnalistikos studijose

Tačiau Vilniaus universitetas jau buvo parengęs ŽB SP vadinamąjį gerinimo planą, kuris buvo pristatytas KF tarybai kaip esą pavyzdinis dokumentas, pateiktas ŠMM ir juo remiantis liko pertvarkomos I pakopos žurnalistikos studijos. Įdomu tai, kad nei VU administracijai, nei ŠMM neužkliuvo, jog į žurnalistiką pradėta priimti po 75 studentus, nors tai neatspindėjo rinkos poreikių. Žinoma, oficialieji archyviniai dokumentai – SPK posėdžių protokolai rodo ne tik formaliuosius turinio keitimus, bet ir požiūrio kismą į žurnalistiką, jos teoriją ir praktiką; tai įdomus tyrimo objektas. Tik 2022 m., gavus Komunikacijos fakulteto administracijai kritiškas SKVC tarptautinių ekspertų išvadas ir pateikus apeliaciją, buvo pasiūlyta KF tarybai nedelsiant priimti sprendimą dėl studijų programos infrastruktūros gerinimo, pirmiausia siūlant *atkurti* mokomąjį „Universiteto žurnalisto“ laikraštį. Tuo metu vienas pagrindinių SKVC tarybos priekaištų fakultetui buvo profesorių trūkumas studijų programoje.

Verta glaustai šios kronikos istorijoje pastebėti, kaip 2018 m pradėtas menkinti mokomojo laikraščio (vieno iš elektroninės infrastruktūros elementų) vaidmuo, sumanius jį paversti gerų administracijos

¹¹ KT: nauji studijų krypčių akreditavimo terminai prieštarauja Konstitucijai. BNS/Delfi, 2018 06 19: <https://www.delfi.lt/news/daily/education/kt-nauji-studiju-krypciu-akreditavimo-terminai-priestarauja-konstitucijai.d?id=78347293>

pranešimų leidiniu, o galiausiai – panaikinus redaktoriaus etatą. Mat 2015–2016 metais fakultete buvo sukurta žurnalistikos studijų infrastruktūra, jau palyginama su Vokietijos aukštųjų universitetinių mokymų modeliu, kur studijos taip pat aprūpintos TVR technika, turi mokomąjį leidinį, radijo studiją.

2018 m. sausio mėn. ŽB SPK buvo svarstytas klausimas „dėl moko-mojo leidinio „Universiteto žurnalistas“ padėties“; pristatydamas jį SPK pirmininkas doc. dr. Mantas Martišius teigė, kad „studijų programos komitetą sujaudino tam tikri fakultete prasidėję dalykai, dėl kurių „Universiteto žurnalisto“ mokomasis leidinys gali patekti „po optimizavimo volu“ (cituojama pagal 2018 01 26 d. protokolą). Posėdyje dalyvavęs prodekanas M. Petrikas „paprashė paaiškinti, iš kur atsiranda „Universiteto žurnalistas“, todėl procesą aiškino žurnalistas, redaktorius Valius Venckūnas ir doc. dr. M. Martišius. Prodekanas M. Petrikas – remiantis SPK protokolu – teigė: „Universiteto žurnalistas“ nenukrenta iš Marso ar Mėnulio, jis yra didesnės struktūros dalis, pagal tarybos patvirtintus nuostatus, jis nėra autonomiškas, o yra fakultetui priklausantis *darinukas*, darinys, metodinė priemonė ar kas tik nori“. Prodekanui buvo priminta, jog vis dėlto tai yra mokomasis laikraštis. Toliau M. Petrikas ėmė svarstyti, kad esą laikraštis galėtų būti atvertas „kitų studijų programų studentams: „Ar nukentėtų „Universiteto žurnalistas, jei studentas ateitų pas Martyną Petriką ir truputį su juo pakalbėtų, sužinojęs, kad Martynas Petrikas bus „Auksinių scenos kryžių“ komisijos narys, ar tokiu atveju „sugriūtų“ „Universiteto žurnalisto“ koncepcija“. Prof. dr. G. Aleknonis pabrėžė, kad „mokomasis (...) yra toks laikraštis, kuriame galima klysti (...), bet „būtų labai pavojingas noras paversti jį „organu“. Doc. M. Petrikas teiravosi, apie ką iš tikrųjų tokiu atveju turėtų rašyti „Universiteto žurnalistas“. Toliau komiteto nariai aiškino M. Petrikui, kad studentai turi būti mokomi laisvai rinktis temas, o leidinys turi atlikti mokomąją, o ne žinybinio leidinio funkciją, kai, remiantis prodekanu pasiūlymu, „bus išspręsti fakulteto viešieji ryšiai“. Protokolas liudija iš esmės destruktivų, be kuriamojo prado požiūrį į mokomąjį leidinį, kurio redagavimas buvo susietas su studijų programos uždaviniais. Nepaisant administracijos nario, neseniai

priimto į darbą VU KF, pastabos, kaip fiksuota protokole, kad leidinys „integravo ir kurs pridėtinę vertę“, nepaisant SPK nutarimo išlaikyti mokomojo laikraščio statusą, netrukus „Universiteto žurnalistas liko be redaktoriaus ir be techninio palaikymo (cituota pagal SPK 2018 01 26 d protokolą). Ši istorija liudija tam tikrą akademinų santykių problemą, kuomet studijų infrastruktūra vertinta nepagrįstais argumentais; ir, kaip matome, 2022-aisiais prie šio klausimo netiesiogiai grąžino SKVC.

Esminės ekspertų pastabos'21

Žurnalistikos krypties studijoms įvertinti buvo parengta viena savianalizės byla (rengėjai: Monika Garbačiauskaitė-Budrienė, Andrius Gudauskas (grupės vadovas), Jolanta Mažylė, Lina Murinienė, Žygintas Pečiulis, Algimantas Šindeikis, taip pat KF studijų koordinatorės ir studentų atstovas). Grupės parengtame programų raidos apraše pabrėžta: „2018 m. kovo 6 d. VU Komunikacijos fakulteto dekanas įsakymu sudaryta speciali darbo grupė, kuri parengė Žurnalistikos SP pertvarkymo koncepciją. Programos planas evoliucionavo teoriniu, praktiniu ir studentų savarankiškumo ugdymo aspektais“.

Užsienio ekspertų vertinimo tekste (*Evaluation Report Study Field of Journalism*, 2021) tik kai kada teišskiriama, kad viena ar kita charakteristika labiau būdinga atskirai bakalauro ar magistrantūros studijų programai; pvz., rašoma: „Studentai indikuoja (ypač magistrantūros lygmeniu), kad jų baigiamieji darbai tėra menkai susiję su profesine praktika...“ (p. 11). Visi išvadų teiginiai charakterizuoja abi studijų programas iš karto. Tai nuoseklu, nes vertinti tapatūs parametrai ir indikatoriai – priėmimo praktika (mat ji jau nėra skirtinga), personalas, pedagoginė tradicija, studentų vertinimai ir pan. Ekspertai dažnokai pastebi, kad į ankstesniuose vertinimuose išsakytą kritiką buvo atsižvelgta, akcentuoja, kad studijų programų tobulinimą pripažįsta studentai. Vis dėlto vertindami studijų programas ekspertai akcentavo du pagrindinius trūkumus.

Pirma, klausytojams išdėstomas teorinis turinys, o žurnalistikos *akademiniio reflektavimo turinys* yra atitrūkęs nuo studijų programos siekiamų formuoti praktinių įgūdžių (p. 34). Pabrėžiama, kad dėstomieji žur-

nalistikos teorijos dalykai turi būti labiau susieti su faktine žurnalistikos praktika. Atskirai minima, pvz., kad dėstomas teorinis turinys turėtų detaliau *pristatyti žurnalistiką kaip viešosios etikos formuotoją ir puoselėtoją, visuomenės vertybių ir normų lėmėją*, itin aktualu – akcentuoti net žurnalistikos santykį su socialiai jautriomis, marginalizuotomis grupėmis. Šios pastabos reikšminės tuo požiūriu, jog, pertvarkant ŽB programą, juk buvo įtraukti ir vadinamųjų žurnalistikos praktikų pasiūlymai. Ekspertai teigė, kad daugiau dėmesio teoriniuose kursuose turėtų būti skiriama žurnalistikos demokratinio imperatyvo refleksijai, tyrimams, atskleidžiantiems žurnalistikos santykį su savivalda, jos idėjos tvarumu. Ne tik pastebima, kad dėstomoji teorija yra „ne ta“; atkreipiamas dėmesys, kad teorijos apskritai yra per gausu: daugelis dėstomųjų dalykų yra pernelyg teoriniai, sandų turinys yra pernelyg akademiškas (p. 30). 14 ir 25 p. rašoma, jog studijos fokusuojamos į tradicines temas, o „naujausi reiškiniai žurnalistikos teorijoje“ nenagrinėjami, rekomenduojama daugiau dėmesio skirti „naujausioms globalinėms tendencijoms“ (p. 31), kaip antai – žurnalistikos vaidmuo visuomenėje; normatyvinis, vertybių kūrimo vaidmuo; minėtasis demokratinis žurnalistikos imperatyvas. (Beje, juo buvo grįstas anksčiau dėstytas *Politinės komunikacijos* dalykas).

Įdomiausia, paradoksaliai skambanti yra kita pastaba, turint minty 2018 metais deklaruotus programos kūrėjų pažadus drauge su naujai pritrauktais praktikais parengti esmingai modernią, „europinio lygio“ I pakopos programą. O ekspertai pabrėžė, kad abi programos yra šiek tiek *senstelėjusios*, anachronistinės, savo turiniu jos nepakankamai nuosekliai atsižvelgia į kaitą, naujausias realijas – ir praktiniame žurnalistikos, žiniasklaidos lauke, ir teoriniame žurnalistikos diskurse (p. 34); neproporcingai daug dėmesio skiriama senosioms medijų formoms, nors tam tikra prasme tai pateisinama – ugdomų kompetencijų spektrą pirmiausia turi diktuoti rinkos poreikiai. Tačiau programos turėtų skatinti ir atsinaujinimą, naujoves, į ateitį orientuotas kompetencijas – pvz., skaitmeninės technikos, programinės įrangos naudojimą, technologijų naudojimą automatizuotai renkant duomenis, naująsias duomenų pristatymo, vizualizavimo technikas.

Be šių pagrindinių trūkumų, pažymėtos ir keletas antrinių problemų: esą menkas yra alumnų įsitraukimas kuriant studijų programas: pats šis studijų programų kūrimas, kūrimo procesas yra *neviešas ir neskaidrus* – į jį įtraukti galėtų būti galbūt net studentai; menkas yra dėstytojų ir studentų veiklos tarptautiškumas, regimumas užsienyje. Dera pastebėti, kad iš tikrųjų iki 2018 metų buvo parengti keli studentų darbai, kuriuose jie patys analizavo studijų ir alumnų sąveiką, praktinius žurnalistikos studijų programų aspektus (paminėtini Audronės Malūkienės, Rimanės Gaičevskytės, Adomo Taraskevičiaus, kt. pan. darbai).

Ekspertų priekaištauta pedagogikos praktikai: atsainiai žiūrima į egzaminavimą (pernelyg paplitęs rašytinis testavimas – net kai siekiama įvertinti, pvz., įgudimą imti interviu). Rekomenduota peržiūrėti mokomąjį dalykinį turinį, šio turinio santykį su studijų rezultatais, taip pat – dėstytojų naudojamas pedagogikos strategijas. Rekomenduojama vietoj rašytinių baigiamųjų darbų siūlyti ir praktinės veiklos alternatyvą. Ekspertai akcentavo, kad šį bendrą vaizdą šiek tiek iškreipia su VU asocijuojami itin aukšti lūkesčiai: būdamas prestižinis nacionalinis, tarptautinis universitetas, jis pritraukia itin reiklų studentų.

Kai dėl ekspertų išsiaiškinto skaidrumo trūkumo rengiant programą, verta šiandien pastebėti, kad ir KF Taryboje jos nariui paprašius leisti susipažinti su šiuo ekspertų parengtu vertinimu dekanas nesutiko pateikti bylos.

Kalbėdami atskirai apie Žurnalistikos bakalauro studijų programą ekspertai atkreipė dėmesį, kad studentai pripažįsta programos pokyčius, pastangas programą tobulinti, tačiau pastebi, kad ne visi programos sandai yra tiesiogiai susiję su siekiamomis formuoti kompetencijomis, esą ne visi dėstytojai turi faktinės žurnalisto, žiniasklaidos darbuotojo darbo praktikos (p. 21). Bakalauro studijų programos absolventų įsidarbinimo sektoriuje rodikliai yra kuklūs (p. 21–22): absolventai esą išleidžiami į darbo rinką ir kaip alumnai su programa toliau gyvenime niekaip nesiejami (p. 8). Tai svarbus priekaištas, atsižvelgiant į suformuotą „masinio bakalauro“ tendenciją I pakopos studijose.

Aptardami Analitinės žurnalistikos magistro studijų programos specifiką ekspertai akcentavo, kad studentai pasigenda sandų, formuojančių analitinio rašymo įgūdžius (p. 21). Rašytinis baigiamasis darbas – magistro darbas – esą menkai tepritampas programos sandaroje, jo menka praktinė nauda (p. 11) – nors tai taip pat reiškia, kad studentams menkai teišugdomas kūrybiškas santykis su žurnalistikos tyrimais, žurnalistikos mokslu (p. 14). Ekspertų manymu, į magistrantūrą priimama daugiau tų studentų, kurie nebuvo žurnalistikos bakalaurai, tačiau tie „svetimieji“ niekaip neadaptuojami, pabrėžiant, kad baigiamąjį darbą rašyti paliekami patys sau, esą niekas jiems nepadeda.

Palyginti daug parašyta apie alumnų įtraukimą, kad šie nori, jog VU žurnalistikos katedra taptų žiniasklaidos kokybės monitoringo ir vertinimo centru, sąmokslu teorijų stebėsenos centru, viešiau veiktų įvairiais raportais, kad tie alumnai būtų pakviesti dirbti į tą „medijų stebėsenos centrą“, bet alumnams būtų galima priminti, kad 2018 03 04 VU KF Žurnalistikos institutas, kuriame buvo net 3 katedros, liko panaikintas dekanu teikimu ir Tarybos sprendimu, o per vertinimo laikotarpį VU žurnalistikos studijos neteko dviejų profesorių; kapitaliai renovuoti Žurnalistikos instituto pastatai veik ištuštėjo (į tokius faktus alumnai, žurnalistų bendruomenės, įskaitant Žurnalistų sąjungą, reagoavo vangiai).

Ir galiausiai – apie kalbos vaidmenį, kur pastabos taip pat yra paradoksalios, jei atsižvelgsime į studijų programos istorinę raidos patirtį. Ekspertai pastebėjo disbalansą tarp atvykstančių ir išvykstančių studentų (Erasmus, ARQUS, COIMBRA), teigdami, kad „daug daroma, skatinant vietinius išvykti“, tačiau nedaug teišvyksta, nes... baiminasi – kadangi nemoka užsienio kalbų.

Čia verta grįžti prie alumnų, kurie daugiau kaip prieš 10 metų turėjo galimybę, būdami I pakopos studentais, studijuoti ne tik anglų kalbą (buvo specialus I semestre šios kalbos, o vėlesniame semestre – „Užsienio žurnalistikos“ dalykas, dėstytas dr. Linaros Bartkuvienės), bet ir papildomai pasirinkti ispanų, italų, prancūzų arba vokiečių dalyką; ta-

čiau dėl šio neva papildomo krūvio žurnalistikos studentai buvo kreipęsi į Žurnalistų sąjungos pirmininką, kuris netgi išreiškęs susirūpinimo (nesitikslingės situacijos). Įvairesnis didžiųjų užsienio kalbų mokėjimas, taip pat dalykai anglų kalba – kaip manė SPK dirbę profesoriai – galėjo stiprinti kompetencijas, sudaryti platesnį *Erasmus* išvykų spektrą. Vis dėlto 2014 m. lapkritį, svarstant 2015 metų programos poreikius, buvęs SPK nusprendė atsižvelgti į studentų pageidavimus supaprastinti studijas bei į Filologijos fakulteto dėstytojų pareikštas pastabas apie žurnalistikos studentų motyvacijos trūkumą studijuoti atitinkamus kalbų dalykus, nepaisant, kad jie buvo specialiai adaptuoti žurnalistikos studentams (juolab kad nuo 2015 m. rugsėjo VU studentams buvo sudaryta galimybė studijuoti užsienio kalbą už papildomą mokestį, greta studijų programos). Pastebėtina, kad savianalizės byloje, neturint duomenų, kad bent vienas studentas būtų atlikęs praktiką užsienyje nuo 2018 m., pateikti 2017 metų duomenys (išvyko 2 žurnalistikos studentai).

2021 m. žurnalistikos studijų krypties vertintojai tuo tarpu teigia, jog „neaišku, kas daroma, kad būtų didesnė dalykų, dėstomų anglų kalba, pasiūla“.

Žinoma, krypties vertinimas yra tuo sudėtingas, kad programų rengėjai nuolat turi įvertinti skirtingo lygmens studijų pretendentes, siekti jų adaptacijos; kita vertus, pastarieji keli metai parodė studijų konstravimo ypatumus: a) visiškai paneigiant ankstesnių metų SPK veiklos patirtis, b) sudarius didelius I pakopos studentų srautus be pagrįsto rinkos ir socialinio poreikio; c) paisant pirmiausia administracijos bei politinių sprendimų, o ne ekspertų nuomonės; d) neatsižvelgiant į studentų nuomonės permainingumą vertinant programas (kuomet vieno vertinimo metu per valandos trukmės susitikimą pateiktos pastabos gali prieštarauti pastaboms, išsakytoms kito vertinimo metu; kai stebima tik studentų nuomonė, bet nevertinama profesūros nuomonė apie studijų kokybę); e) negerbiant ne tik profesorių darbo šių studijų programose – iš esmės SPK nekomunikuojant arba bendraujant su dėstytojais tik lakoniškais pranešimais.

Taigi šios studijos, kai prie jų konstrukcijos prisilietė žmonės, inspiuoti ministrės sprendimo, prarado „ašies“ vaidmenį. Vaidmenį, kuomet studijų programa ne tik ugdo, bet ir telkia įtakingą žurnalistų, redaktorių bendruomenę (kuriai apskritai trūksta profesinio solidarumo), turėdama apibrėžtą fizinę vietą („namus“), būdama vertybinio disputo, profesinės etikos, medijų ekspertavimo mokykla. Galbūt tolimesnė studijų vadyba, kai jos būtų koordinuojamos krypties komiteto, gebančio įvertinti socialinius poreikius ir atnaujinti abiejų pakopų studijų koncepciją, suteiktų impulsą atsinaujinti per kitą dešimtmetį. Tačiau gali ištikti krizė, jei šios studijos būtų po 2,5 metų vėl įvertintos ekspertų itin kritiškai: tektų kurti visiškai naują studijų modelį, atsižvelgiant pirmiausia į pamatinį mokslinio žurnalistikos ir žiniasklaidos stebėsenos bei tyrimų padalinio veiksnį, kuris 2018 m. liko faktiškai eliminuotas.

Andrius Vaišnys

Some Features of Evaluation and Development of Vilnius University Journalism Study Programmes (2018–2021)

Summary. *The author discusses the changes in the Journalism study program that were made in response to the order of the Lithuanian Minister of Education and Science (2018). With this order, the minister suspended 200 study programs in 2018, including the journalism bachelor's study program.*

At Vilnius University, in response to the minister's decision, the program began to be changed, but the Lithuanian Constitutional Court recognized the minister's order as unconstitutional a little later. The evaluation of journalism studies is here: https://skvc.lt/uploads/valuations/docs/1569806_VU%20Journalism_2021.pdf